

NIJMEGEN OVER DE BRUG

Kadernota Beeldkwaliteit Gemeente Nijmegen

Vastgesteld door de Raad op 19 februari 2003

NIJMEGEN OVER DE BRUG

Kadernota Beeldkwaliteit

Vastgesteld door de Raad op 19 februari 2003

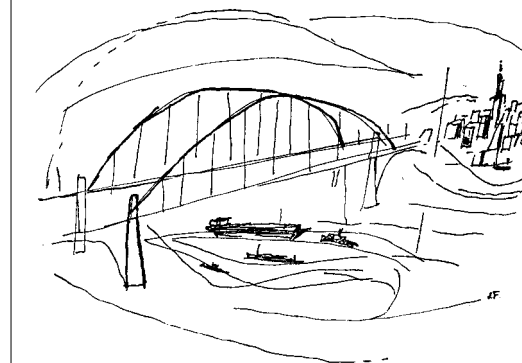

Directie Grondgebied
Gemeente Nijmegen

OVER DE BRUG

Nijmegen, dat is
over de brug komen,
Bourgondisch treuren,
de scheuren in de muren en de bomen
langs het geduldige water,
de straten die rezen en daalden
alsof de stad ademhaalde.
Men is laat in Nijmegen, het
staat er niet gek om te knielen,
alle hens aan dek, alle zielen,
men doet er zijn best.
Maar komen de dagen terug
toen de stad steek
voor steek met de naalden
van de nauwkeurige torens in het land werd genaaid?
Komen de dagen terug
van dit stenen borduren?
Er waait nu een andere wind,
waar blijven de uren
die de toren sloeg?
De stad komt als een kind
over de brug, dat is genoeg.

GUILLAUME VAN DER GRAFT

VOORWOORD

Nijmegen daagt als stad de verbeelding uit. Het westen van Nederland ziet Nijmegen als “het binnenste buitenland” en in het noorden worden we beschouwd als de meest noordelijke Bourgondische stad. Veel inwoners zien Nijmegen als een mooie en gezellige stad waar veel te doen is. De Nijmeegse identiteit is rijk aan contrasten. Of om met de woorden van burgemeester Guusje ter Horst te spreken: ‘Nijmegen is licht anarchistisch, maar met een Bourgondische inslag’.

Elke stad probeert haar unieke identiteit te profileren bij het aantrekken van bezoekers, bewoners en bedrijven. Een sterke identiteit helpt een stad zichtbaar te blijven binnen de huidige tendens van globalisering en economisering. De kansen voor Nijmegen zijn met name gelegen in haar unieke landschappelijke setting en haar culturele rijkdom. Dit laatste niet alleen in enge, direct waarneembare zin, maar ook in brede, meer conceptuele zin. De identiteit van Nijmegen wordt voor een groot deel gevormd door haar rijke historische verleden en is doorspekt met herinneringen aan bijvoorbeeld de Romeinse cultuur, de middeleeuwse cultuur, de religieuze cultuur en de cultuur van de negentiende eeuwse bourgeoisie.

Zorgvuldig omgaan met de ruimte vormt het uitgangspunt in het collegeakkoord 2002-2006. Zorgvuldig omgaan houdt in dat we intensiever gebruik moeten maken van de ruimte. Ook moeten we ervoor zorgen dat we die ruimte goed en verantwoord inrichten en dat we bestaande kwaliteiten van de stad niet verloren laten gaan. Nieuwe stedelijke opgaven bieden aanknopingspunten voor de ontwikkeling van nieuwe cultuurdragers van de stad. Projecten als het Mariënborg, het Kelfkensbos en de Brabantse Poort getuigen hiervan. Meer kansen liggen in het verschiet: de Waalsprong, de herstructurering van de woonwijken, de ontwikkeling van een nieuw woongebied aan de Waal, de stadsbrug, de projecten in de binnenstad, het Philips Citycentrum en de plannen rond het universiteitscomplex. Bij al deze ontwikkelingen is het van groot belang dat we de beeldkwaliteit voor Nijmegen en de Nijmegenaren voorop stellen.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
Inleiding	9

DEEL 1

Nijmegen over de brug	11
1.1 aandacht voor beeldkwaliteit	12
1.2 inbreng van de gemeente	16
1.3 organisatie en uitvoering	22

DEEL 3

Nijmegen in de kijker	49
3.1 het geheugen van de stad	50
3.2 het imago van de stad	52
3.3 Kansen voor de Keizerstad	55

DEEL 2

Nijmegen in de spiegel	25
2.1 de ligging	28
2.2 historische gelaagdheid van de stad	30
<i>Rome aan de Waal</i>	30
<i>Burchtstad</i>	31
<i>Rijksstad</i>	32
<i>Vestingstad</i>	33
<i>Woonstad</i>	35
<i>Werkstad</i>	37
<i>Katholieke stad</i>	38
<i>Wederopbouwstad</i>	40
<i>Universiteitstad</i>	42
<i>Stadsuitbreiding en Stadsvernieuwing</i>	44
<i>De compacte stad</i>	45

Conclusie en samenvatting

61

INLEIDING

“1+1=3” was de titel van de eerste raamnota architectuurbeleid die in 1989 door de Gemeente Nijmegen, als eerste gemeente in Nederland, werd uitgebracht. Met de titel werd gepoogd uitdrukking te geven aan het integreren van diverse vormen van sectoraal beleid met betrekking tot de openbare ruimte.

Terugkijkend kan worden geconstateerd dat er het nodige tot stand is gekomen. Zo is bij professionele opdrachtgevers een bewustere keuze voor architectuur ontstaan en is het boek “Architectuur in Nijmegen” uitgebracht. Ook werd met inbreng en financiële steun van de gemeente het Architectuurcentrum Nijmegen (AcN) opgericht. De activiteiten van het centrum in samenwerking met LUX vormen inmiddels een niet meer weg te denken onderdeel van het culturele aanbod in de stad.

Binnen de gemeentelijke organisatie is gewerkt aan de integratie van de verschillende beleidsvelden door het inzetten van supervisors en Architectuur Kwaliteitsgroepen (AKG's) bij belangrijke stedelijke projecten als Mariënborg en Brabantse Poort. Er werd een architectuurkwaliteitskaart opgesteld om op gedifferentieerde wijze te kunnen sturen en overleggen met externe partijen. In mei 1994 verscheen de nota “Kiezen voor Kwaliteit; welstandszorg, onderdeel van integrale kwaliteitszorg”.

Inmiddels is het debat over de kwaliteit van de openbare ruimte in toenemende mate vermaatschappelijk en wordt in de herziening van de Woningwet meer transparantie en concretisering van de welstandszorg voorop gesteld. De landelijke nota Belvedere bepleit een centralere rol voor de cultuurhistorie binnen de ruimtelijke ordening. Tegelijkertijd treedt er een verandering op binnen de ambtelijke organisatie

en is met het afscheid van Paul Hoeke ook afscheid genomen van een periode waarin de stadsarchitect als “architectuur-geweten” van de stad de verpersoonlijking was van het Nijmeegse kwaliteitsdenken. Dit alles maakt het nodig om het gemeentelijk architectuurbeleid, monumentenbeleid en het welstandsbeleid te herijken en verder te integreren, voortbouwend op wat in de afgelopen jaren tot stand is gebracht. Om de Nijmeegse ambitie op dit vlak vast te leggen is de Kadernota Beeldkwaliteit opgesteld.

Doelstelling

De kadernota vormt het kader voor en geeft richting aan de ontwikkeling van het stadsbeeld van Nijmegen. Deze schept het kader waarbinnen antwoorden worden aangedragen op de vraag hoe beeldkwaliteit te concretiseren in een mooie en leefbare stad of buurt. De kadernota levert de definities, geeft aan wat de typisch Nijmeegse beeldkwaliteit inhoudt en welke rol de gemeente daarbij speelt. De kadernota zal doorklinken in beleid, projecten en processen binnen het ruimtelijk ordeningsveld. Transparantie en openbaarheid zijn daarbij sleutelwoorden. Door het verwoorden van ambities en beleidsintenties vormt de gemeentelijke overheid een betrouwbare partner voor andere partijen. De kadernota Beeldkwaliteit richt zich daarbij in eerste instantie op de beleidsvelden: architectuur, stedenbouw, landschapsarchitectuur, monumenten, openbare ruimte, archeologie en beeldende kunst. Het doel van de kadernota is beeldkwaliteit op integrale (multidisciplinaire) en gebiedsgerichte wijze te verankeren binnen het totaal van de stedelijke opgaven van Nijmegen. Cultuurhistorie speelt hierbij een voornamelijk rol omdat zij, als dynamisch gegeven, de rode draad is in de ontwikkeling van de stad in verleden, heden en toekomst. Daartoe is het nood-

zakelijk dat de cultuurhistorische betekenis van Nijmegen gedegeen in kaart wordt gebracht, opdat deze als ontwerpinstrument kan worden ingezet in verschillende projecten en kan dienen als onderlegger voor de ontwikkeling van stedelijke opgaven.

Leeswijzer

In deel 1 - "Nijmegen over de brug" wordt inhoud gegeven aan het begrip beeldkwaliteit. De verschillende aspecten van beeldkwaliteit worden uitgewerkt aan de hand van de begrippen structuur, identiteit en belevingswaarde. De gemeente wil bij de totstandkoming van beeldkwaliteit een strategische, regisserende en inspirerende rol spelen door het verwoorden van haar ambities, het uitwisselen van informatie en het verleiden en begeleiden van de marktpartijen. De beleids-, toetsings- en uitvoeringsinstrumenten die de gemeente tot haar beschikking heeft, zullen waar nodig worden aangepast aan de integrale en gebiedsgerichte ambities. De Commissie Beeldkwaliteit en de Uitwerkingsnota Beeldkwaliteit geven hier invulling aan.

In deel 1 komt de Gemeente Nijmegen "over de brug" met haar visie op beeldkwaliteit en wordt aangegeven hoe deze visie kan worden verweven in de ontwikkeling van de stad. Aangegeven wordt welke rollen en taken hier voor de gemeentelijke overheid liggen en hoe deze opgave wordt vertaald in acties, instrumenten en processen.

In deel 2 - "Nijmegen in de spiegel" wordt een beeld geschetst van de fysieke, cultuurhistorische en maatschappelijke facetten die de sfeer en identiteit van Nijmegen bepalen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in de landschappelijke, geografische onderlegger van de stad en de historische ge-laagdheid als uitvloeisel van de geschiedenis van de stad. In

dit deel komt duidelijk naar voren dat de identiteit van de stad altijd aan verandering onderhevig is geweest en dat tijdens alle perioden van de rijke Nijmeegse geschiedenis nieuwe culturen hun sporen hebben achtergelaten.

In deel 3 - "Nijmegen in de kijker" wordt een overzicht gegeven van projecten waarmee de Gemeente Nijmegen invulling geeft aan haar visie op het gebied van beeldkwaliteit en stadsontwikkeling. Enkele projecten zijn inventariserend van aard en hebben tot doel de aanwezige cultuurhistorische waarden en stedelijke kwaliteiten in beeld te brengen. In de nota "Kansen voor de Keizerstad – ruimtelijke verkenning 2030" wordt aangegeven hoe het aspect beeldkwaliteit verweven kan worden in de toekomstige stedelijke opgaven van Nijmegen.

1 NIJMEGEN OVER DE BRUG

Beeldkwaliteit en de rol van de gemeente.

De stad is, als ze de kans krijgt, een bijzonder aangename plaats om te leven. Steden zijn vanouds centra van cultuur en beschaving, wetenschap en macht, ontmoeting en dispuut, ontplooiing en verdraagzaamheid. Ze hebben een veelheid aan culturele identiteiten en geschiedenissen en een melange van formele en informele circuits. Stadslucht maakt vrij, zoals het gezegde luidt. Het stedelijk leven is dynamisch en veelzijdig. Het stelt eisen aan de bewoners maar biedt hen daarvoor ook schier oneindige mogelijkheden, dankzij de grote culturele, sociale, facilitaire en economische verscheidenheid, de rijkdom aan contrasten en de grote mate van openbaarheid.

1.1

AANDACHT VOOR BEELDKWALITEIT

De waarden en de aantrekkingskracht van de stedelijke cultuur mogen een lange geschiedenis hebben en tijdloos lijken, maar hun voortbestaan is nooit vanzelfsprekend. De stad, de stedelijke beschaving, het stedelijk leven, ze moeten steeds worden gekoesterd, beschermd, gevoed en opnieuw gemaakt. Ze zijn machtig maar ook kwetsbaar. Ze vergen van ons dat wij er ons blijvend inspanningen en offers voor getroosten. Het gewicht van deze maatschappelijke en culturele taak neemt kwantitatief en kwalitatief toe. Voor een groot deel van de bevolking is de kwaliteit van het leven gerelateerd aan de kwaliteit van de stad. Daarnaast zien we maatschappelijke en technische ontwikkelingen die een automatisering van het maatschappelijk leven in de hand werken. Denk hierbij aan de ontwikkeling van mobiele en digitale communicatiemiddelen, flex- en telewerken en de vierentwintig-uurs-economie. Juist daardoor speelt de clustering en vormgeving van activiteiten en ontmoetingsmogelijkheden die de stad tot stad maken een belangrijke rol in de maatschappelijke samenhang en verbondenheid van de samenlevingen.

Zorgvuldig omgaan met de ruimte vormt het hoofdmotto van het ruimtelijk beleid van de Gemeente Nijmegen. Deze be-

leidsrichting wordt nog eens onderstreept in het collegeakkoord 2002-2006 en is verwoord in het kansenboek "Kansen voor de Keizerstad". Hierin kiezen we voor het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met respect voor het ons omringende, alom gewaardeerde stadsbeeld en landschap. Ook wordt in het kansenboek gestreefd naar het versterken van de typische Nijmeegse kenmerken, zoals bijvoorbeeld het glooiende landschap, de beeldbepalende parken en de rijke cultuurhistorie van de stad. De aandacht voor de beeldkwaliteit speelt hierbij een voorname rol.

Het begrip "beeldkwaliteit"

We hebben allemaal een beeld van onze leefomgeving, ons huis, de straat waarin we wonen en de buurt of stad als totaal. Dit beeld wordt gevormd in de loop der tijd en kan positief, maar ook negatief van aard zijn. Zo kan een slecht onderhouden pand in een donker steegje een negatief beeld oproepen terwijl een fraai ingericht plein met mooie, monumentale gebouwen een positief beeld oproept.

Bij de beeldvorming van een omgeving spelen verschillende aspecten een rol. De fysiek-ruimtelijke verschijningsvorm van de omgeving, bestaande uit gebouwen, straten, bomen, pleinen, parken en straatmeubilair bepaalt voor een belangrijk deel de beeldvorming. Daarnaast is de betekenis van de omgeving zoals die door individuen of groepen wordt ervaren van belang.

Met beeldkwaliteit wordt bedoeld de mate waarin we een positief of negatief beeld van onze omgeving hebben. Als een omgeving of gebouw een slechte indruk achterlaat kunnen we spreken van een lage beeldkwaliteit en als een gebouw een positieve indruk oproept omdat het goed ontworpen is en zelfs kan ontroeren, spreken we van een hoge beeldkwaliteit. Het begrip beeldkwaliteit kan dan in algemene termen worden aangeduid als: alle aspecten die van invloed zijn op de voorstelbaarheid en beleving van de ruimtelijke omgeving en objecten in die omgeving.

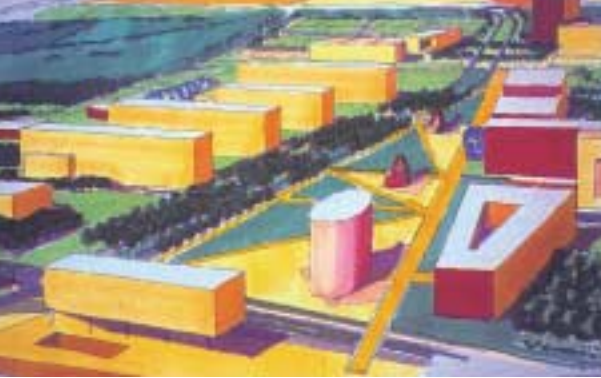
Op grond van gedragswetenschappelijk onderzoek blijkt dat de mens streeft naar een dynamisch evenwicht tussen activatie verlagende prikkels en activatie verhogende prikkels, dat wil zeggen tussen orde en complexiteit, samenhang en contrast. Enerzijds willen mensen georiënteerd zijn en hun stad, wijk of buurt begrijpen, anderzijds willen ze een rijkdom aan indrukken ervaren. De beeldkwaliteit wordt bepaald door een evenwichtige verhouding tussen enerzijds een duidelijke, begrijpbare orde en samenhang en anderzijds een indrukrijke complexiteit en verscheidenheid. Op grotere schaal (stad, wijk of buurt) is er veelal behoefte aan een duidelijke structuur, op kleinere schaal aan een voldoende mate van variatie en contrast van vormen. De aspecten die van invloed zijn op de beeldkwaliteit kunnen als een uitwerking van de begrippen structuur, identiteit en belevingswaarde worden beschouwd.

Structuur

De ruimtelijke structuur van een gebied beïnvloedt de beeldkwaliteit ervan. Door een heldere en samenhangende opbouw van een gebied kan men zich goed oriënteren en een ruimtelijke voorstelling maken. In gebieden zonder een duidelijke ruimtelijke structuur kan men verward raken en mogelijk zelfs de weg kwijtraken.

De structuur van de stad bestaat uit zogenaamde ruimtelijke "dragers" en de daartussen gelegen gebieden, wijken of buurten. Dragers zijn lijnvormige elementen als singels, uitvalswegen, rondwegen, spoorlijnen, en waterlopen en vormen ook wel de hoofdstructuur van de stad. Nijmegen heeft sterke ruimtelijke dragers zoals de 19de eeuwse singels, uitvalswegen als de Annastraat en Graafseweg en de Waal en het kanaal. Deze structuren hebben voor een belangrijk deel de ruimtelijke ontwikkeling van Nijmegen bepaald. Als de dragers en tussengelegen gebieden onderling goed herkenbaar zijn en een bepaalde eenheid en continuïteit in zichzelf bevatten, kan men spreken van een heldere structuur. Om de duidelijkheid van de ruimtelijke structuur te vergroten zijn herkenbare oriëntatiepunten van belang zoals kruisingen, bruggen, pleinen, opvallende gebouwen of een specifieke beplanting. Hierdoor kan men zich goed oriënteren en gemakkelijk de weg vinden.

Identiteit

Met identiteit wordt in het kader van beeldkwaliteit bedoeld: de herkenbare eigenheid van een gebied of een object. Een aspect van beeldkwaliteit is zeker dat een gebied of ruimte zich zichtbaar onderscheidt van andere, gelijksoortige gebieden. Dit geldt op alle schaalniveaus; zowel een hele streek of stad als een straat of een gebouw kunnen een duidelijke identiteit hebben.

De identiteit van een gebied kan worden ontleend aan specifieke landschappelijke kenmerken en aan opvallende bebouwing. Denk bij Nijmegen bijvoorbeeld aan de stuwwal en de ligging aan de Waal, maar ook aan beeldbepalende gebouwen als De Vereniging, de Stevenskerk, het Valkhofmuseum of de Waalbrug. Ook de geschiedenis van de stad draagt bij aan haar identiteit. In Nijmegen maken delen van de binnenstad, die refereren aan verschillende historische perioden, het verleden voelbaar. Hedendaagse functies of activiteiten drukken uiteraard ook een stempel op de identiteit van een stad. Denk hierbij aan Nijmegen als evenementenstad en sportstad.

Identiteit is een uniform, noch een statisch begrip. Er bestaan in Nijmegen verschillende identiteiten naast elkaar. Ze beïnvloeden elkaar zodanig dat daaruit steeds weer een nieuwe identiteit voortvloeit. Deze diversiteit versterkt de identiteit van de samenleving.

Belevingswaarde

Met belevingswaarde wordt bedoeld: het aanzien, de zichtbare betekenis en de esthetische kwaliteit van een gebied, een openbare ruimte of een gebouw. Het gaat hierbij zowel om de visueel-ruimtelijke kenmerken (schaal, maat, vorm, kleur, materiaal), als de functionele, historische, culturele of symbolische betekenis van een object of omgeving.

De architectonische kwaliteit van gebouwen is in stedelijke gebieden vaak het meest bepalend voor het ruimtelijk beeld. Met name gebouwen op prominente en beeldbepalende locaties, bijvoorbeeld op kruisingen en aan pleinen, zijn hierbij van grote betekenis. Ook de afwerking van de gevels op straatniveau is in stedelijke gebieden van grote invloed op de beeldkwaliteit, omdat gebruikers en passanten zowel visueel als fysiek hiermee het meeste contact maken. Bijzondere gebouwen met een belangrijke historische of maatschappelijke betekenis zullen bijdragen aan de belevingswaarde. Van belang is ook of verschillende gebouwen, op elkaar afgestemd of juist met elkaar contrasterend, gezamenlijk een aantrekkelijk beeld opleveren.

De opeenvolging van straten en pleinen en de variatie binnen deze stedelijke ruimten hebben een betekenis voor de belevingswaarde van een groter gebied. Dit geldt ook voor de vorm en proporties van stedelijke ruimten en de inrichting daarvan met straatmeubilair, bestrating en beplanting. De belevingswaarde van de openbare ruimte kan sterk wor-

den geschaad door onvoldoende onderhoud of beeldverstorende elementen als rolluiken, reclame, blinde muren en graffiti op beeldbepalende locaties.

De belevingswaarde van een gebied wordt ten slotte sterk bepaald door mensen en hun activiteiten, zoals een voetbalveldje met spelende kinderen, de levendigheid van een markt en een kermis of de stilte van een verlaten plein in de vroege ochtenduren. De aanwezigheid van de auto heeft in de vorm van drukke verkeersstromen en parkeervoorzieningen ook een sterke invloed op het stadsbeeld.

Nijmeegse beeldkwaliteit

Nijmegen is een bijzondere en prachtige stad. De unieke

landschappelijke setting van de oude binnenstad, gelegen aan de Waal en op de rand van de stuwwal, komt nergens anders voor in ons land. De steile straten en stenen trappen van de bovenstad naar de benedenstad doen buitenlands aan. De vele doorkijkjes en verrassende plekken maken de stad tot een gebied waar het aangenaam verblijven is. De rijke cultuurhistorie van Nijmegen gaat terug tot voor de Romeinse tijd en heeft gedurende verschillende historische perioden haar erfenis aan de stad nagelaten. Al deze facetten geven inhoud aan de beeldkwaliteit van Nijmegen. Deel 2 "Nijmegen in de Spiegel" geeft een overzicht van de verschillende hoofdstukken uit de stadsgeschiedenis die de identiteit van Nijmegen hebben vormgegeven.

1.2

INBRENG VAN DE GEMEENTE

De gemeente heeft als lokale overheid een belangrijke taak bij de totstandkoming van een kwalitatief en leefbaar publiek domein. Als ontwerper en uitvoerder is de gemeente verantwoordelijk voor de inrichting van een groot deel van de openbare ruimte. Daarnaast is de gemeente wettelijk verplicht het grootste deel van de bouwaanvragen te toetsen op hun esthetische kwaliteiten en hun inpassing in de omgeving. Het is daarom vanzelfsprekend dat de gemeente een regiefunctie vervult bij de ruimtelijke ontwikkeling van de stad, met name omdat het hier om een gemeenschappelijk belang gaat.

Omdat we als gemeentelijke overheid willen aansturen op een hoge beeldkwaliteit van de stad als geheel nemen we een constructieve, kritische houding aan en durven we stelling te nemen voor deze kwaliteit.

We leveren daarbij maatwerk en passen de instrumenten en processen aan naar gelang de aard van een gebied en het gebruik ervan. Voor gebieden die essentieel zijn voor het functioneren en de beleving van de stad als totaal hebben we veel ambities en streven we naar de hoogste kwaliteit. Hier zullen we dan ook meer verantwoordelijkheid nemen bij de totstandkoming van beeldkwaliteit. In veel woon- en

werkgebieden wordt deze verantwoordelijkheid voor een deel overgelaten aan de bewoners en gebruikers en zal er meer gelegenheid zijn voor eigen plannen en inbreng. Beeldkwaliteit komt tot stand in dialoog met burgers en partijen. De gemeente gaat dan ook graag met hen het gesprek aan over het gezamenlijk realiseren van een kwalitatief hoogwaardige en realiseerbare omgeving. Hierdoor ontstaat een gedeelde verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de stad. Een toenemende bewustwording van kwaliteit bij particulieren en instellingen biedt kansen. Zij zijn belangrijke actoren met veel kennis en expertise op het terrein van planontwerp, beheer en communicatie. Hun inzet kan worden ondersteund en verbreed door een overheid die hen de mogelijkheden en kaders aanreikt, en de samenwerking zoekt voor de gemeenschappelijke opgave.

Instrumenten ten behoeve van beeldkwaliteit

In deze kadernota wordt de integratie bepleit van de verschillende beleidsvelden die zich richten op de kwaliteit van de openbare ruimte. Daarnaast wordt gestreefd naar de inzet van cultuurhistorie als identiteitsdrager, geheugen en inspirator in de ontwikkeling van de stad. Om deze doelstelling te bereiken worden de verschillende beleids-, uitvoerings- en toetsinstrumenten die de gemeente tot haar beschikking heeft, waar nodig bijgeschaafd en aangepast.

Beleidsvisies en stadsvisies

Het ruimtelijk beleid en de gemeentelijke ambities op dit terrein worden verwoord in beleidsvisies en -nota's. Deze visies vormen het vertrekpunt voor verdere planontwikkelingen. Het kansenboek "Kansen voor de Keizerstad, ruimtelijke verkenning 2030" is een goed voorbeeld van een visie waarin het stadsontwikkelingsbeleid voor Nijmegen de komende jaren is vastgelegd. In het kansenboek speelt het aspect beeldkwaliteit een prominente rol. In de visie "Stadscentrum koers(t) naar 2015" worden tien deelprojecten gedefinieerd die invulling gaan geven aan de ontwikkeling van de historische binnenstad.

Stedenbouwkundige planontwikkeling en visies

Op stedenbouwkundig schaalniveau kan een belangrijk aspect van beeldkwaliteit worden ingebracht, namelijk de stedenbouwkundige structuur. Door het ontwikkelen van heldere plannen en visies en daarbij een goede afstemming na te streven met aangrenzende gebieden, krijgt de stad een duidelijke en goed functionerende structuur. Aspecten als variatie en afwisseling op stadsniveau en compositie en samenhang op kleinere schaal moeten in de stedenbouwkundige plannen worden meegenomen.

Bestemmingsplannen

Het bestemmingsplan is het belangrijkste instrument om het gewenste ruimtelijk beleid voor de leefomgeving planologisch te vertalen en bindend vast te leggen. Hierin kan worden bepaald of een gebied qua groei en ontwikkeling wordt geconsolideerd of juist de ruimte krijgt. Een bestemmingsplan is beschermend van aard in gebieden met een waardevolle structuur en architectuur en globaal en open voor gebieden die wijzigingen en groei verdragen of juist nodig hebben.

De komende jaren zal er een actualiseringslag plaatsvinden met als doel te komen tot een beperkt aantal duidelijk toegankelijke en op actuele eisen en behoeften afgestemde be-

stemmingsplannen. Deze globale bestemmingsplannen werken waarschijnlijk niet in het voordeel van de beeldkwaliteit. Afhankelijk van de aard van een gebied zal bepaald worden hoe het aspect beeldkwaliteit juridisch verankerd kan worden.

Begeleidingsteams

De laatste jaren werd bij grootschalige ingrepen in de binnenstad veelal ingezet op breed samengestelde begeleidingsteams. Het Mariënborg geldt inmiddels als schoolvoorbeeld van een geslaagd project, dat op basis van een integrale benadering tot stand kwam. Bij deze ontwikkeling is bovendien een belangrijke rol weggelegd voor de cultuur-

historische aspecten, met als resultaat een op een rijk verleden gestoeld en innovatief plan. Met dit project is overtuigend aangetoond dat het inruilen van de traditionele sectorale benadering voor het visionair vermogen van een multidisciplinair samengesteld team een enorme impuls kan opleveren voor de beeldkwaliteit van de ruimtelijke opgaven, waarvoor Nijmegen zich gesteld ziet.

Daarmee sluit het project naadloos aan bij de intenties van de Kadernota Beeldkwaliteit. Immers hierin wordt de integratie bepleit van de verschillende beleidsvelden, die zich richten op de kwaliteit van de openbare ruimte en wordt de cultuurhistorie als identiteitsdrager, geheugen en inspirator een

essentiële rol in de continuïteit van het altijd in ontwikkeling zijnde stadsbeeld toegekend. Bij grote en complexe ruimtelijke ontwikkelingen worden daarom ook in de toekomst breed samengestelde begeleidingsteams ingezet.

Commissie Beeldkwaliteit

Het College van Burgemeester en Wethouders beslist over de verlening van bouwvergunningen en monumentenvergunningen. Hierbij werd zij tot nog toe geadviseerd door een welstandscommissie en een monumentencommissie. Voor de advisering omtrent beeldende kunst bestaat een separate Commissie Beeldende Vormgeving.

1.3

ORGANISATIE EN UITVOERING

Om onze ambities voor de stad waar te maken zullen we de verschillende instrumenten op een integrale en gebiedsgerichte wijze inzetten. In deze paragraaf geeft de gemeente aan welke rollen zij speelt bij de uitvoering van de stedelijke opgaven en hoe de instrumenten, die zij tot haar beschikking heeft, worden ingezet.

Strategische en proactieve rol

Voor die gebieden die essentieel zijn voor het functioneren en de beleving van de stad als totaal heeft de gemeente de grootste ambities. Hier heeft zij een strategische en proactieve rol met betrekking tot beeldkwaliteit. Door het aangeven van mogelijkheden en kansen kan zij de markt overtuigen van potentiële kwaliteiten. Het kansenboek "Kansen voor de Keizerstad" is als zodanig bedoeld. Hierin zijn kansen en mogelijkheden aangegeven die Nijmegen heeft om in de toekomst verder te werken aan een dynamische en aangename stad.

Door het uitspreken en vastleggen van haar ambitie vormt de overheid een betrouwbare partner voor investeerders. De ontwikkeling van de Brabantse Poort alsmede het project Centrum 2000 kunnen op het conto worden geschreven van

deze benadering. Door middel van ruimtelijke visies en stedenbouwkundige plannen heeft de gemeente private partijen geïnspireerd deel te nemen aan een ontwikkeling op stadsniveau. Deze inzet zal worden voortgezet en verder uitgebouwd in toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en projecten.

De gemeente heeft ook een inspirerende en begeleidende rol door gekwalificeerde gemeentelijke ontwerpers en onderzoekers in te zetten bij individuele planontwikkelingen. Het doel hierbij is om de plannen af te stemmen op het ruimtelijk beleid van de gemeente en in te passen binnen de specifieke omgeving van de planlocatie. Op deze wijze kan door samenwerking van verschillende partijen ingezet worden op een hoge beeldkwaliteit van individuele planontwikkelingen

Voorwaardenscheppende rol

Voor waardevolle en prominente gebieden zullen beeldkwaliteitplannen op maat worden gemaakt. Hierin wordt op objectniveau en op inrichtingsniveau ingegaan op de bestaande en gewenste toekomstige beeldkwaliteit en worden concrete uitgangspunten aangereikt voor nieuwe ontwikkelingen. In vervolg op deze kadernota zal de Uitwerkingsnota Beeldkwaliteit op gebiedsgerichte en objectgerichte wijze de uitgangspunten aangeven voor nieuwe ontwikkelingen en bouwaanvragen.

Aan de hand van dit samenhangend toetsingskader kan de gemeente plannen constructief en kritisch volgen. De beoor-

deling van plannen van derden moet gezien worden in het licht van de publiekrechtelijke taak die de gemeentelijke overheid heeft. Hierbij gaat het om een tweetal aspecten. Ten eerste is zij verantwoordelijk voor het planologisch juridische proces waarbij het uiteindelijke plan moet worden vastgelegd in een bestemmingsplan met de daarbij behorende spelregels. Onderdeel van dit proces is de bestuurlijke en maatschappelijke haalbaarheid van het te realiseren plan. Ten tweede zal zij de plannen tegen het licht houden met betrekking tot het beleid ten aanzien van de ontwikkeling van de stad en de beeldkwaliteit.

Vergunningverlenende en toetsende rol

De gemeente is als overheidsinstantie verantwoordelijk voor de verlening van bouwvergunningen en monumentenvergunningen. Vergunningsaanvragen dienen dan ook te worden getoetst op een aantal aspecten, zoals het bestemmingsplan, het bouwbesluit, de bouwverordening en waar nodig de monumentenverordening. Om duidelijkheid te verschaffen over

de criteria waaraan deze vergunningaanvragen worden getoetst, zullen deze worden geformuleerd en vastgesteld in de Uitwerkingsnota Beeldkwaliteit. Hierin zal een herijking van het welstandsbeleid, het architectuurbeleid en het monumentenbeleid worden opgenomen. Voor kleinere bouwwerken als dakkapellen en uitbouwen zal zoveel mogelijk worden toegevoerd naar sneltoetscriteria, die een snelle ambtelijke afhandeling op welstandsaspecten mogelijk maken. De Uitwerkingsnota scheidt duidelijkheid vooraf hetgeen ten goede komt aan de efficiëntie en helderheid van het planproces.

De Welstandscommissie, Monumentencommissie en Commissie Beeldende Vormgeving worden samengevoegd in een breed samengestelde Commissie Beeldkwaliteit. Op deze wijze kan ook in de advisering en besluitvorming gehoor worden gegeven aan de integrale benadering die de gemeente nastreeft bij haar stadsopgaven. Omdat we vandaag de dag meer openheid van uitgangspunten en besluitvorming willen, zullen de vergaderingen van commissies voor het grootste gedeelte in openbaarheid plaatsvinden.

Opdrachtgever, ontwerper, beheerder en uitvoerder

Vanuit haar verantwoordelijkheid als opdrachtgever, ontwerper, beheerder en uitvoerder van ruimtelijke plannen in de stad moet de overheid natuurlijk zelf het goede voorbeeld geven waar het gaat om beeldkwaliteit. Hierbij richt de gemeente zich in eerste instantie op het publieke domein of de openbare ruimte. De zorg voor de openbare ruimte kan worden beschouwd als kerntaak van de overheid. Voor werkelijke kwaliteit is afstemming tussen de openbare ruimte en de bebouwing rondom onontbeerlijk. Het beleidsplan IBOR (Integraal Beheer van de Openbare Ruimte) biedt hiertoe goede mogelijkheden. Ook in dit beleidsplan wordt een integrale en gebiedsgerichte werkwijze nagestreefd. Voor de kwaliteit van de bebouwing heeft de markt vaak de eindverantwoording. Om te komen tot afstemming is een voortdurende dialoog nodig tussen betrokken partijen. Het vernieuwde Mariënborg is een goed voorbeeld van een project waar deze dialoog tot kwaliteit heeft geleid.

Organisator en begeleider van open planprocessen en participatie

Ontwikkelingen in de samenleving gaan steeds meer uit van emancipatie van de burger. De burger moet en mag meedenken. Ook binnen de ruimtelijke ordening heeft dit gevolgen. In de verstedelijkingsafspraken wil het Rijk vastleggen dat vanaf

2005 een aanzienlijk deel van de bouwproductie onder opdrachtgeverschap van de consument gerealiseerd wordt. Volgens de Woonvisie Nijmegen 2005 wil het gemeentebestuur bewoners binden door hun directe invloed op woning en woonomgeving te vergroten. In het nieuwe collegeakkoord zegt het bestuur dat bewoners en gebruikers actief mee kunnen doen bij de ontwikkeling van hun stad, buurt of straat. De gemeente treedt daarom steeds meer op als organisator en begeleider van planprocessen waarbij de burger wordt betrokken. De gedachte hierbij is dat de ervaring en expertise van bewoners ingezet kan worden bij de ontwikkeling van hun buurt of straat. De bewoners zijn immers de dragers van de culturele identiteit, doen daar iets mee en geven haar door. De ordening van die ruimte zal dan ook in samenspraak met bewoners, bestuurders en vakmensen tot stand moeten komen. Dat vraagt om het telkens weer zoeken naar nieuwe wijzen van meedenken en mee-uitvoeren.

